

ԶԻՖԹԷ-ՄԻՆԱՐԷՆ

(Արեւելեան Պալատ)

Զիֆթէ-Մինարէն կարնոյ պատմական յիշատակարաններէն մէկն է: Հակառակ անունին, ոչինչ ունի մինարէական. քարաշէն մեծ դրօն մը երկու կողմը կանգնող գլանաձեւ, կլմինտրակներու կոթողներ են, որոնք նոյն քարձրութեան հասնելէ յետոյ վերջացած են հարթ հատածով մը: Արդարեւ կիսատ մնացած ըլլալու տպաւորութիւնը կը բռնուն: Կլմինտրակներու ազուցուածքով, զարդանկարչական ռճով կը տարբերին իրարմէ: Իրենց շինութեան մասին տիրող առասպելէն ներշնչուած է հետագայ գեղօնը:

Բրնաւ մեծ-օրս յիշատակին

*Սարերու փէշին, ուրկէ կը հոսին դաշտ ու արտորայ,
Քաղաք մ'ընտանի,— Թեւաբաց տեսիլ,— ինծի կ'արտորայ:
Երբեմն արեւոտ, ձիւնապատ՝ յաճախ, բստէպ միգամած...
Ղօղանջ, մուշկղին իր վերէն կ'երգեն անդորր, օգայած:*

*Ճամբաներն ամէն կու գային իրեն: Ինք, միշտ սրբտաբաց
Քարափանտաբայ, կը բաշխէր հանգիստ, ջուր, եւ աղ ու հաց:
Մարդիկ՝ ժըրաջան, կանայք՝ բարեպաշտ. սակայն գիտէին
Աստծոյ տօնէն վերջ Բագոսն ու Աստղիկն յարգել սրտաղին:*

*Մեծ հայրն իր Թոռան խրատել ուղէր, կամ ուղէր պատմել
Յուշերն հին դարուց, իմաստուն հէքեաթ, ոսկի առասպել,
Կր տանէր զանի փողոցներն ի վար Թափառիլ խոհուն,
Բերդ ու պարիսպին, աշտարակներուն ունկընդդրել լեղուն:*

*«Տե՛ս Ուլու-ճամին, տաճար երբեմնի, փակ, կիսակործան...
«Միջնաբերդն ահա քաղաքին վերեւ՝ դրժխեմ պահպան.
«Հին պարիսպներէն դեռ կանգուն կեցած քանի՜ փրլատակ,
«Զոր շարժը երկրին, կըրին ազգերուն ըրին ոտնատակ:»*

Հոս կանգ առ, Անցո՛րդ. դուռ մ'ահաւասիկ, պերճ, գեղաքանդակ.
Նրման իրարու, տեսքով հասակով. հիւսուած՝ նոյն կաւէն,
Այլին ու ձախին՝ սէգ բայց կիսաւարտ, երկու աշտարակ,
Մին պարզ, անպաճոյճ, միւսն է գեղաղարդ... Զխֆթէ՛մ ինարէն:

էր երբեմն, աւա՛ղ, այս քաղաքն այրի, ինչպէս միշտ եւ միշտ
Վրկայ՝ անցքերու, զոհ՝ օարին, սովին, մարդոց ամբարիշտ,
Պարսից ինքնակալ Մելիք Շահին ալ ինկաւ հարկատու:
Շահն էր շինարար. միտքն արթուն այնքան, որքան սարն հատու:

Այս դրան ետին կան սենեակ քառսուն, եւ քառսուն կամար,
Սահմանուած Շահէն Արուեստի, Բանի անձերուն համար:
Շինութեան պահուն ֆերման արձակեց Շահն որմնադիրին՝
Հիւսեկ զոյգ կոթող, անցքին քովն ի վեր, նըչան՝ իր փառքին:

ձեկուր, եւ դո՛ւն արձ, ըսաւ Որմնադիրն իր Աշակերտին.
«Տասնեակ տարիներ, սովորեցար գործին յրստակն ու գաղտնին.
ճկեանքն է կարճ, տըղա՛ս, ըստուե՛ր վաղանցուկ. իսկ Արուեստն՝
անհուն ...
«Մինչ կ'երթանք անհետ, գործը թող տեւէ յաւէտ մընայուն ...

«Բաժնե՛նք ճիգերնիս. դո՛ւն դրան ալին, իսկ իսկ ե՛ս ալ՝ ձախին...
«Դուն՝ քու տաղանդով, ես՝ իմ վարժութեամբ դատինք առանձին:
«Լլայնք մունջ եւ կոյր, զիրար չըքնենք, անհաղո՛րդ, օտա՛ր,
«Մինչեւ գործն ինքնին աւարտի ու տայ վըճիոն իր արդար: »

Ինքնամփոփ, տենդոտ, ըսկսան բանիլ Աշկերտն ու Վարպետ.
Քով քովի թէեւ, բայց իրար ճիգին անտեղեակ յաւէտ:
Կրդիներ ու աղիւս, գունավար յախիճ, — երա՛զ ծրլարձակ, —
Կ'ահին, կ'ուռճանան իրենց խորհուրդին, հեւք ու շուռչին տակ:

Դանդաղ, բայց յամառ, տարիներ անցան ինչպէս ակերթարթ...
Կ'եւար շուրջն իրենց, — մըլտաշարժ գետա՛կ, — համբան
բազմամարդ:
Կեանքին՝ անտարբեր, անոնք, յուռ էակ, յաստերու վերեւ,
Կը հիւսէին կորդ տարրերէն քանդակ, ե՛ւ իմաստ, ե՛ւ ձեւ:

Ու օր մը յանկարծ, — քրմա՞յք էր արդեօք թէ թագուն փափաք —
Վարպետն ու Աշկերտ դարձան իրարու ժրպտով մ'անապաւ.
Դիտեցին երկա՛ր իրենց ինքնակերտ ձեւնարկն անկատար,
Ուր տաղանդն իրենց, ուժն իրենց բազկին պարզ կը ցոլանար:

Երկը վարպետին ճարտար էր անշուշտ, բայց սովորական .
 Մինչ գործն Աշկերտին, գիւտերով հարուստ, անտիպ, աննշման .
 Նոյն ձեւն ու ծաւալ, յըղացմամբ սակայն որքա՛ն զարտուղի .
 Մին գինքն էր կըրկնած, Աշկերտն իրմէ վեր՝ բացեր նոր ուղի . . .

Վարպետն ա՛լ ըզզաց բեռն իր ծերութեան, սահմանն իր հոգւոյն .
 Ըզզաց թէ ըսեր էր բառն իր վերջին, աւաղ, բա՛ռ տփզոյն . . .
 Թէ աշխարհն յաւէտ, թարմ ու նորագարթ կեանքին է կրկնէս . . .
 Ու խօյ, վըշտաբեկ, լաստի բարձունքէն ինքզինք վար ձրդեց . . .

Աշկերտն ապշահար, խոր պարսպն ի վար, մընաց ընդ երկար .
 Վիշտն իր Ուսուցչին ըմբռնեց . «Ափսոս», բսաւ խրղհահար,
 «Ճակտի այս գըրով, զո՛ւր է աշխատիլ, զո՛ւր մեր ջանքն ամէն . . .» .
 Ու ինքն ալ, մոլար, ինքզինք վար նետեց լաստի կատարէն :

«Բայց, ի՛նչ խելք», ըսաւ Թոռնիկն իր պապուն, «ի՛նչ դիպումած
 յիմար . . .

«Թէ Փոքրը Մեծէն յառաջ որ չանցնէր, Աշխարհն ո՛ւր մընար .
 «Եւ ո՛ւր գարգացում . . .» — «Ջարգացումն, աւա՛ղ, աղմուկ է ունայն»
 Ըսաւ ծերունին . «Աստուծոյ գործն է սուրբ եւ մեծ միայն :»

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ